

PREZENTĂRI DE FONDURI ȘI COLECȚII

Fondul personal Miron Cristea

CRISANTA PODĂREANU

Miron Cristea, pe numele său de mirean Elie, s-a născut la 18 iulie 1868 în Toplița Română dintr-o familie de țărani. Urmează școala primară din Toplița, liceul săsesc din Bistrița, apoi liceul românesc din Năsăud și absolvă în 1890 Institutul Teologic din Sibiu. Timp de un an este învățător la școala primară românească din Orăștie, apoi absolvă Universitatea din Budapesta cu titlul de doctor în filosofie și filologie modernă.

În 1895 se întoarce la Sibiu unde este profesor, secretarul ASTREI, secretar arhiepiscopal ș.a. În 1902 se călugărește primind numele Miron. Între 1910 și 1920 este episcop de Caransebeș, apoi între 1920 și 1925 — mitropolit primat. În 1925 este investit primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Cărturar, ctitor de instituții, înțelept, harnic și patriot, a fost prezent timp de 20 de ani în viața religioasă, culturală, socială și politică a României și chiar a lumii.

Pînă la 1918 a militat pentru drepturile românilor din Transilvania și pentru Unirea cea mare, la care a participat efectiv. După Adunarea Națională de la 1 decembrie de la Alba Iulia a făcut parte din delegația care a predat regelui Ferdinand I Hotărîrea Adunării.

În 1927 a fost ales membru în Consiliul de Regență, iar în 1938 — prim ministru. Moare la Cannes la 6 martie 1939¹.

Dintre lucrările sale cele mai importante cităm: *Istoricul catedralei greco-ortodoxe române din Sibiu*, Sibiu 1908, *Iconografia și întocmirile din biserica răsăriteană*, Sibiu 1905, *Colecție de proverbe*, Sibiu, 1901.

Fondul „Miron Cristea” are 1,75 m.l. și 50 de unități arhivistice, cuprinse între anii 1886 și 1975, scrise în limbile română, franceză, engleză, germană, poloneză, rusă, sîrbă, cehă, greacă. Documentele sînt destul de diverse, începînd cu însemnări, conspecte, lucrări din liceu și teza de doctorat „Viața și opera lui Mihai Eminescu”.

În perioada luptei împotriva deznaționalizării românilor din Transilvania se păstrează o statistică a etniilor din această regiune, o însemnare autografă cu membri ai Partidului Național Român, circulara către preoți și învățători privind ordinul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii maghiar referitor la limba de predare în școlile nemaghiare, o notă în care episcopul

¹ Nicolae Dură, *Patriarhul Miron Cristea — 50 de ani de la săvîrșirea sa întru Domnul* în „Îndrumător bisericesc misionar și patriot pe anul de la Hristos 1989, anul 137”, Sibiu, 1989, p. 30—32.

Fig. 1. Vizita ministrului de externe al Poloniei, Ióžef Peck, în România. În fotografie mai apar pe lângă ministrul polonez și Miron Cristea, Ion Nistor, mareșalul Prezan, Vaida-Voevod, Ion Incuțel, generalul Paul Angelescu, Victor Antonescu ș.a.

Fig. 2. La Londra, în 1936, cu arhiepiscopul de Canterbury.

de Caransebeș își exprimă convingerea că românii din Transilvania nu și-au lepădat credința, o circulară care precizează, în 1914, că băieții care au susținut un examen după șase clase primare au drept de vot la alegerea deputaților dietali, o alta care anunță instituirea unei dări culturale asupra tuturor intelectualilor români din Transilvania.

Momentul Unirii este immortalizat în numeroase fotografii cu Adunarea Națională de la Alba Iulia și cu delegația care i-a predat regelui Ferdinand I Hotărârea Adunării.

Din vremea în care Miron Cristea era episcop de Caransebeș, apoi mitropolit primat și patriarh se păstrează documente referitoare la: structura organizatorică a Bisericii Ortodoxe Române, înzestrarea așezămintelor bisericesti cu pământ și administrarea averilor bisericesti, donarea de cărți pentru Biblioteca Patriarhiei, sărbătorirea unor seminarii teologice, lucrările Sfântului Sinod, abateri de la regulamentele preoțești, înființarea Muzeului Mitropoliei, relațiile patriarhului Miron cu înalți prelați străini ortodocși și alte religii, concordatul cu Vaticanul, congrese bisericesti, planurile primului ministru Miron Cristea cu privire la ridicarea Bisericii Române, dispenze pentru căsătorii, apeluri pentru ajutorarea sinistraților, pentru un împrumut de stat intern, pentru strângerea banilor necesari unei catedrale în București, reparării clopotului și clopotniței Patriarhiei, apeluri către clerici pentru ca aceștia să tempereze spiritele în campaniile electorale și alegeri, circulare pentru ajutorarea văduvelor și orfanilor preoților, pastore, cuvântări la parastasul eroilor din primul război mondial și la diverse sărbători religioase, corespondență pe marginea construirii unor biserici, predici și conferințe împotriva alcoolismului, pentru unire și înțelegere, îndemnuri adresate lucrătorilor ogoarelor, tinerilor datori să păstreze limba și obiceiurile, articole scrise de Miron Cristea pe teme religioase și social-politice, statutele și dările de seamă ale unor asociații de binefacere.

Nu puține sînt ziarele, revistele sau tăieturile din ziare, laice și religioase care vorbesc despre Miron Cristea și alte personalități religioase și politice. Remarcăm articolele patriarhului despre creștinarea românilor și despre *Enciclopedia Română*. De asemenea, introducerile acestuia la diverse lucrări ale altor autori și corespondența lui Miron Cristea cu Liga Culturală.

Se află în fond două partituri (*Imnul patriarhal și Imnul la încoronarea regelui Ferdinand și reginei Maria*), articole elogioase despre Miron Cristea scrise de Octavian Tăslăuanu și Ioan Lupaș, articole și broșuri calomnioase, lucrările *Contribuții la istoria vieții românești din Transilvania la finea veacului al XIX-lea. Însemnări inedite ale preafericitului patriarh Miron*, Caransebeș, 1940, *Însemnările lui Miron Cristea de cînd era student la Universitatea din Budapesta și secretarul Consistoriului mitropolitan din Sibiu* tipărite de Gheorghe Cotoșman, cugetări ale lui Miron Cristea, felicitări din țară și din lume la investirea ca patriarh, articole și note despre vizitele lui Miron Cristea în Polonia și Anglia și despre vizitele unor delegații străine în România, cum ar fi cea bulgară și cea engleză.

O seamă de documente dau o imagine asupra interesului înaltului prelat și om de stat pentru învățămîntul laic și religios: circulare din 1910—1913 cu privire la pregătirea începerii anului școlar, întocmirea de către arhitecți a unor planuri-model pentru construirea de școli, cursuri pentru perfecționarea învățătorilor, metodele de predare; acte de după Unire privind

religia în școli, educarea tineretului, Academia de Muzică Religioasă, institutele teologice, reforma învățămîntului teologic.

În articolul „Ce aștept de la școlile noastre”, Miron Cristea scrie: „Non scholae sed vitae discimus” (Nu învățăm pentru școală ci pentru viață). Cu alte cuvinte: nu umblăm la școală și nu învățăm pentru ca să ne deie dascălii și profesorii note bune, premii, laude, cordoane, ci pentru ca, crescînd mari și intrînd în viața obștească, să folosim cunoștințele primite și asimilate spre binele nostru personal, spre binele familiei, al comunei în care trăim, al neamului din care facem parte, ai cărei cetățeni sîntem”².

Poziția sa înaltă în stat a determinat primirea unor cereri, plîngerii, memorii pentru angajări, ajutorări, binefaceri, revizuirea unor anchete, rezolvarea diverselor probleme ale unor cetățeni. În legătură cu acestea există și două caiete în care secretarii lui Miron Cristea, Nicușor Cazacu și Dudu Velicu, au înscris audiențele, și un indice alfabetic al persoanelor care s-au prezentat.

Nu lipsesc proiectele de legi, legi, instrucțiuni de aplicarea legilor, cu privire la apărarea ordinii în stat, înființarea serviciului social, asociațiile religioase, organizarea bisericii, a Ministerului Cultelor, apariția ziarelor, Constituția din 1938, dizolvarea partidelor și constituirea Consiliului de Co-roană.

Mărturiile despre activitatea politică a lui Miron Cristea și despre atmosfera social-politică a timpului său sînt numeroase. Tăieturi din ziare, note, însemnări, scrisori, fotografii, circulare, rapoarte, toate vorbesc despre: deschiderea primei ședințe a Adunării Constituante de după Unire, activitatea Parlamentului, problema minorităților naționale, personalități politice, regele Ferdinand I, regele Carol II și voievodul Mihai de Alba Iulia, numirea lui Miron Cristea ca prim ministru, componența cabinetului său, programul de guvernare, repartizarea bugetului, rezultatele guvernării sale, atitudinea sa în problema palestinienilor și evreilor, Frontul Renașterii Naționale.

Cît a fost prim ministru și chiar și înainte, patriarhul a încercat să calmeze spiritele, să alunge ura și dezbinarea, să-i unească pe români pentru propășirea patriei. El a lansat nenumărate circulare și apeluri în care i-a îndemnat pe slujitorii bisericii să stea departe de luptele politice și să contribuie la unire și la înțelegere: „Sfîntul Sînod, fiind sesizat de către Înalțul Guvern printr-o scrisoare publică adresată de domnul ministru al cultelor și artelor, cu privire la amestecul preoților în luptele politice și îndeosebi prin oficierea unor slujbe rituale pentru interesele unor partide politice, prin luarea de jurăminte tot în asemenea scopuri etc., în ședința de la 9 martie 1937 a luat în discuție această chestie”. În consecință, patriarhul stabilește un număr de cinci măsuri prin care să se pună capăt acestei situații³.

Cu privire la imputările pe care unii le făceau neîncetat oricărui guvern, Miron Cristea remarcă: „Nu încape îndoială că cei care conduc țări și popoare, în cursul grelei munci ce o dezvoltă, pot să facă și greșeli, chiar în împrejurări deplin normale, căci numai acela nu greșește în viața lui care nu face nimic; dară a scoate vecinic la iveală numai greșelile și încă a le mări în fața marelui public este, nu o greșeală, ci un mare păcat național și social. Unde asemeni birfitori și răi patrioți au găsit urechi deschise, s-au

² Arh. St. Buc., fond personal Miron Cristea, dosar 8, f. 114.

³ Ibidem, dosar 10, f. 28.

produs, pe lângă celelalte necazuri, și mai mari valori de nemulțumiri cari au sporit și mai mult situația destul de dificilă, ba în unele țări poporul, fără prevederi în viitor, s-a dat la neorânduiești, care au dus țara dimpreună cu el însuși la marginea prăpastiei”⁴.

Anul 1939 este marcat de moartea patriarhului. Cele mai multe documente cuprind condoleanțe, informații despre funeralii și ecouri internaționale. Între documentele enumerate se află de asemenea un fragment din testamentul lui Miron Cristea, cărți de vizită ale acestuia și ale altor personalități, ilustrate din străinătate, stema mitropolitană, fotografii reprezentându-i pe Miron Cristea, membrii familiei regale, miniștri, înalți prelați ai Bisericii Române, reprezentanți ai unor biserici străine, personalități politice române și străine ș.a., tăieturi din ziare clasate cronologic și pe probleme și legate în volume de Dudu Velicu, secretarul lui Miron Cristea.

De altfel peste tot se simte mâna acestuia, care a avut o admirație deosebită pentru patriarh. Iată ce scrie în 1944 amintindu-și sfârșitul părintelui Bisericii Române: „Cu aceasta am încheiat un capitol — și cel mai frumos — din viața mea, alături de vrednicul patriarh dr. Miron Cristea, le prince de l'Église orthodoxe de Roumanie qui, à côté de Iorga, le Géant, sera le soleil du peuple roumain à jamais”⁵.

Ultimele trei unități arhivistice constituie inventarul arhivei înaltului prelat, întocmit de același Dudu Velicu.

În concluzie, fondul „Miron Cristea” este mărturia unei vieți închinată credinței, poporului și patriei⁶.

⁴ Ibidem, dosar 3, f. 12.

⁵ Ibidem, dosar 29, f. 99.

⁶ Documente de la Miron Cristea se găsesc și în alte locuri, multe la Mitropolia Ardealului de la Sibiu. Pe baza lor au fost elaborate pînă acum următoarele lucrări: *Antonie Plămădeală, Pagini dintr-o arhivă inedită*, București, 1984; *Românii din Transilvania sub teroarea regimului dualist austro-ungar (1867—1918) după documente, acte și corespondență rămasă de la Elie Miron Cristea*, Sibiu 1986; *Contribuții istorice privind perioada 1918—1939—Elie Miron Cristea—documente, însemnări și corespondențe*, Sibiu, 1987.